

UPPLÄNDSKA BYGDEMUSEER. I

»MÅRTSBOGÅRDEN» I ÖSTERVÅLA

Östervåla hembygdsförening, som bildades år 1926, inrik-tade sig redan från början på arbetet för en hembygds-gård, som i stort och smått skulle kunna ge en bild av ett gam-malt bondehem från Östervåla.

En lämplig mangårdsbyggnad skulle först anskaffas, och en sådan visste man också fanns i socknen, en nästan oför-ändrad parstugebyggnad, belägen i byn Offerbo. Delade me-ningar rådde till en början om platsen för hembygdsgården, en del ville förlägga den till kyrkans närhet, på prästgårdens mark, andra åter till byn Mårtsbo, belägen utefter stora lands-vägen Östervåla—Tärnsjö, cirka 1,5 km. från Östervåla kyrka. Det sistnämnda alternativet segrade till sist, och av hemmans-ägaren Lars Pettersson i Mårtsbo inköptes ett tomtområde om 2 har, ett ovanligt vackert område, beväxt med löv- och barrskog, samt med utmärkt lämpliga utrymmen för gårdens uppförande. Den ovannämnda parstugan från Offerbo inköp-tes år 1929, pengar måste naturligtvis lånas, och styrelsen fick ikläda sig borgen. Ekonomien var skral, men man hop-pades på bättre tider. Offerbo-stugan nedtogs och flyttades till byggnadsplatsen, där den sedan, efter anvisningar av in-tendent Nils Ålenius, uppsattes tillsammans med en port-lidersbyggnad, även den från Offerbo. Portlidret innehåller bl. a. ett stall. Detta portlider uppsattes i vinkel mot par-stugan med front mot landsvägen. Ytterligare en portliders-

Bild 1. Parstugan från Offerbo, vid vars högra gavel källarstuga tillbyggs.

byggnad anskaffades från St. Laggårbo, vilken uppsattes i vinkel mot den förstnämnda portlidarsbyggnaden, alltså mitt emot parstugan. I den sistnämnda portlidarsbyggnaden finnes redskapsbod samt »pigkammare».

Parstugan innehåller som vanligt tre rum, till vänster om »farstun» ligger »stuggun» (köket), mitt för »farstun» lillkammaren, och till höger »nystun». I detta rum finnas värdefulla gamla tapeter, vilkas uppsättande övervakades av intendent Ålenius. Rummen äro stilenligt inredda, och lämna en levande bild av hur man bodde i ett allmogehem i forna tider.

Mången verklig dyrgrip finnes bland husets inventarier, vilka äro noggrant katalogiserade.

Under de närmast följande åren tillkommo allt flera byggnader. Först förvärvades av Lars Pettersson, Mårtsbo, en gammal enkel bodbyggnad, »Mårtsboboden», i vilket hus en gång i tiden inrymdes Östervåla församlings första handelsbod. Denna byggnad uppsattes i vinkel mot portlidret från St. Laggårbo och mitt emot portlidret från Offerbo, vidare erhöles som gåva av herr Hjalmar Karlsson i Mårtsbo en liten byggnad kallad »Kvarnboden», vilken enligt vad som förmäles först byggdes i Väster Sälja by och som bär årtalet 1641. Den flyttades sedan till Gräsbo, där den dock aldrig uppfördes.

Bild 2. Kvarnboden och ena gaveln av portlidret från Stora Laggårbo; ingången till »pigkammaren» synlig å bilden.

Så tillkom en ängslada från Gräsbo, därefter en logbyggnad från Hemmingsbo. Dessa uthusbyggnader uppfördes utanför den kringbyggda gårdens område.

Från Backa by i Östervåla inköptes år 1930 en »källarstu», vilken tillbyggdes vid gaveln å parstugebyggnaden, från vilkens »nystu» dörr leder till »källarstukammarn». Stugan, som avsåg att fylla platsen efter den källarstu, som förut veterligt funnits i Offerbobyggnaden, innehåller tre rum: källarstuförstu, källarstu och källarstukammare. I sistnämnda rum finnes uppsatta vackra tapeter från Gräsbo, vilka tydligt skymta genom den öppna dörren från nystun. Dessa tapeter ha skänkts av hemmansägare P. Pettersson i Gräsbo. Källarstun användes vanligtvis som slöjdstuga, och där har också nu samlats en riklig uppsättning gamla verktyg.

Efter ännu några år tillkom fähus, vilket uppfördes i vinkel mot logen, alltså å platsen för uthusen.

Men det värdefullaste förvärvet var dock loftboden från Gästbo, som uppfördes å den kringbyggda gården, intill

Bild 3. Interiör från Offerbostugan.

»Mårtsboboden», och därmed fyllde den sista lediga byggnadsplatsen inne på gården. Byggnaden är ursprungligen uppförd som loftbod med den överskjutande övervåningen vilande på en timmerkonsol och har ännu i nedre våningen timmer av 1500-talets »Östervålatyp». Under förra hälften av 1600-talet har — enligt fackkunskapens utlåtande — övervåningen ombyggts. Byggnaden var ganska illa medfaren, bl. a. var svalgången spolierad, men genom den av intendent Ålenius ledda restaureringen har svalgången återställts utan att störande ingrepp behövt göras.

Sist må nämnas, att ett soldattorp från byn Ettinga inköptes och uppfördes år 1938 samt blev fullt färdigt 1940. Denna stuga jämte uthus uppfördes på hembygdsgårdens tomt omedelbart till vänster av uppfartsvägen till hembygdsgården. Föreningen avser att så småningom taga soldattorpet i bruk som bostad åt en vaktmästare.

Som av ovanstående korta skildring framgår, kan man nu säga, att Östervåla hembygdsförenings hembygdsgård Mårtsbogården står i ett så gott som fullbordat skick. Endast några

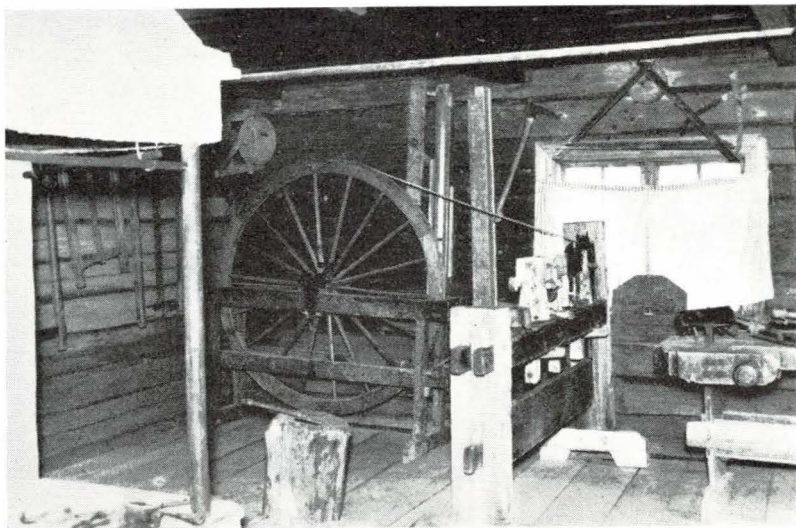

Bild 4. Snickarverkstad med svarv i Offerbostugan.

smärre hus skulle eventuellt kunna tänkas för att komplettera avdelningen för uthusen.

Mindre än tio år har det alltså tagit att få allt färdigt. Mycket pengar och mycket arbete har nedlagts. Men hur har penningfrågan lösts?

En värdefull ekonomisk hjälp har hembygdsföreningen haft av en rad för hembygdsrörelsen intresserade personer. Avsevärda penningbelopp ha ställts till förfogande, framför allt av på andra orter boende f. d. Östervålabor eller ättlingar av sådana, bl. a. framlidne direktör P. O. Åkerlund, Stockholm, en son av Östervåla, f. ö. född i soldattorpet från Ettinga, samt dennes dotter, fru Anna Ehlin, rektor Ehlin m. fl., men främst av den i år avlidne generalkonsul Erik Åkerlund, Stockholm, son till ovannämnde P. O. Åkerlund, vilken dels skänkt ett belopp å 3,000 kronor, dels ock, då Mårtsbogården invigdes år 1930, överlämnade ett donationsbrev, vari han förband sig att under hela sin levnad varje år den 10 aug. till föreningen överlämna en summa av 500 kronor.

Bild 5. Från fägården i Mårtsbo.

Denna hans storslagna frikostighet har varit föreningen till ovärderligt gagn. Utan den hade förvisso Mårtsbogården nu ej varit i det skick den är.

Intresset för hembygdsvård var till en början ej särdeles stort i Östervåla. Men år efter år har det alltmera ökat. Man älskar sin hembygdsgård och de friluftsfester, som årligen anordnas vid hembygdsgården, röna den livligaste anslutning. Då gäller ej partier, stånd eller klasskillnad, då glömmas religiösa skiljaktligheter, alla möta upp vid sin egen, kära hembygdsgård.

På grund av de dåliga tiderna beslöt föreningens styrelse att innevarande års fest skulle få en synnerligen enkel prägel, med medverkan endast av lokala krafter. Trots detta besöktes festen av över 1,000 personer! Detta säger ju en hel del om hembygdssfesternas förmåga att ena och samla. Likaså om hembygdsrörelsens betydelse i dessa tider.

Förutom de stora festerna för allmänheten anordnas årligen två samkväm för föreningens medlemmar, ett på våren

»Ersmässfesten» och ett på sensommaren »Larsmässfesten». Då bänkar man sig vid långbordet i »nystun» vid ett hederligt kaffebord, då spelas det och då klingar allsången, då berättas gamla sägner och historier. Då känna alla en verklig fläkt av den gamla, goda tiden, då känna alla den sanna, stora samhörigheten.

Ofta sjunger man då Östervåla hembygdsförenings egen sång, vars sista vers lyder:

»O, hembygd, du plats, där min vagga har stått,
du bygd kring den vördade kyrkan,
för dig vill jag giva den kraft som jag fått. —
Här har du min sång och min dyrkan.»

Hilding Alström.